

CONCEPȚIA ORGANIZĂRII ȘI ADMINISTRĂRII PIEȚII DE GAZE NATURALE A REPUBLICII MOLDOVA

dr. Valentin TONU

*SA "Moldovagaz"
Universitatea Tehnică a Moldovei,*

Abstract: The paper describes the current situation on the natural gas market in the Republic of Moldova in 2019 and in 2020, until and after the adoption of natural gas market rules. In 2020, the natural gas market in the Republic of Moldova registers a series of changes: gas supplies at unregulated prices (negotiated), increasing the number of licensees for the supply of natural gas with 30%. These changes were also conditioned by the reduction of the price of natural gas on the international market, including European and regional market. The paper includes the legal requirements of natural gas market relations, their implementation solutions, a classic model of stock market structure of the centralized natural gas market, to be created in the Republic of Moldova.

1. Introducere

La 27 mai 2016 a fost adoptată noua Lege cu privire la gazele naturale [1], care transpune prevederile reglementărilor europene [5], [6], [7].

La intrarea în vigoare a legii menționate, piața gazelor naturale a fost declarată deschisă, iar fiecare consumator final din Republica Moldova are dreptul de a alege furnizorul, precum și să-l schimbe la dorință.

În temeiul [1] au fost elaborate și aprobate în ordinea stabilită o serie de acte normative de reglementare, printre care și Regulile pieței gazelor naturale [4], care stabilesc termenele și condițiile de organizare și funcționare a pieței gazelor naturale, drepturile și obligațiile participanților la piața gazelor naturale, asigurând un cadru modern de funcționare a pieței gazelor naturale din Republica Moldova.

2. Situația actuală pe piața de gaze naturale din Republica Moldova în 2019 și 2020

În anul 2019 gazele naturale furnizate pe piața gazelor naturale din Republica Moldova au fost procurate de către SA „Moldovagaz” de la SAP „Gazprom”, volumul total al cărora a constituit 1 057,7 mil m³. În figura 2.1 sunt prezentate volumele de gaze furnizate pe piața Republicii Moldova în 2019 pe categorii de consumatori sub formă de diagramă.

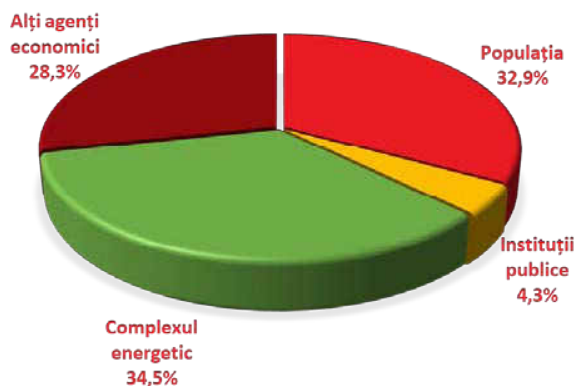

Fig. 2.1 Structura pieței gazelor naturale în anul 2019.

Datele statistice demonstrează că complexul energetică consumă cel mai mare volum de gaze natural (34,5%), după care urmează sectorul casnic cu cota de 32,9%, apoi alți agenți economici – 28,3% și în final instituțiile publice – 4,3%.

În anul 2019 gazele naturale au fost furnizate consumatorilor finali de către 10 titulari de licență. În fig. 2.2 este prezentată diagrama cu cote-părți, deținute de furnizori⁽¹⁾ și furnizorii-distribuitori⁽²⁾ pe piață de gaze naturale. Cel mai mare furnizor pe piață este SA "Moldovagaz" cu cota parte de 98,1%, după care urmează Rotalin Gaz Trading SRL cu cota parte de 1,4%, apoi Nord Gaz Sîngerei – cu 0,2% din consumul total, iar restul 0,3% revine altor furnizori – distribuitori mici.

În anul 2020 piața gazelor naturale din Republica Moldova înregistrează o serie de schimbări, una dintre care constă în trecerea la furnizarea gazelor naturale la prețuri nereglementate (negociate). Alături de aceasta crește și numărul de titulari de licență pentru furnizarea gazelor naturale cu 30%. Aceste schimbări au fost condiționate inclusiv și de reducerea prețului la gazele naturale pe piața internațională, europeană și regională. În prezent, pe piața gazelor naturale a țării sunt înregistrate 22 de întreprinderi care dețin licența pentru furnizarea gazelor naturale, 9 dintre care sunt și titulari de licență pentru distribuția gazelor naturale. În diagrama 2.3 sunt prezentate cotele-părți deținute de principalii furnizori și furnizorii - distribuitori pe piață gazelor naturale în anul 2020, care demonstrează că cel mai mare furnizor rămâne SA "Moldovagaz" cu cota parte de furnizare gaze consumatorilor finali 94,7%, după care urmează Transautogaz SRL cu cota de 2,6%, apoi Rotalin Gaz Trading SRL - cu cota de 1,5%, urmat de SD Energy Engineering – cu 0,6%, apoi Nord Gaz Sîngerei (0,2%), Natural Gaz D.S. (0,1%), iar restul pieții

⁽¹⁾ *Furnizor* - întreprindere de gaze naturale titular de licență pentru furnizarea gazelor naturale care vinde, inclusiv revinde gaze naturale către consumatori;

⁽²⁾ *Furnizor – distribuitor* – întreprindere de gaze naturale titular de licență pentru distribuția gazelor naturale și titular de licență pentru furnizarea gazelor naturale, care distribuie și vinde gaze naturale către consumatori, instalațiile de gaze naturale ale cărora sunt racordate la rețelele sale.

revine altor furnizori – distribuitori mici cu cota sumară de 0,3%. Ne active rămân companiile Energocom, Partener-gaz, Aik Energy, National Power Corp, Nordgaz Furnizare, Tim Invest, Pielart și Sef-gaz.

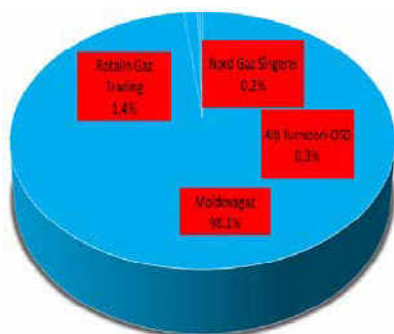

Fig.2.2 Cota-parte deținută de furnizori și furnizorii - distribuitori pe piață gazelor naturale în anul 2019.

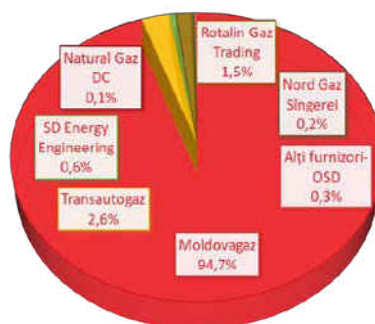

Fig.2.3 Cota-parte, deținută de furnizori și furnizorii - distribuitori pe piață gazelor naturale în anul 2020

Unicul importator de gaze naturale în Republica Moldova este SA ”Moldovagaz”, care furnizează gazele naturale, procurate de la SPA ”Gazprom”, celorlalți furnizori la diferite trepte ierarhice a sistemelor de transport și distribuție.

3. Organizarea și administrarea pieței gazelor naturale în Republica Moldova

Articolul 96 a [1] reglementează că principiile, modul de organizare și de funcționare a pieței gazelor naturale se definesc în [4], care creează cadrul legal adecvat pentru efectuarea tranzacțiilor de vânzare-cumpărare a gazelor naturale și prestării serviciilor de sistem cu respectarea principiilor de transparență, de publicitate și de nediscriminare.

Documentul oficial [4] reglementează în special structura pieței gazelor naturale; procedurile, principiile și standardele de organizare și de funcționare a pieței gazelor naturale; tipurile de contracte încheiate pe piața gazelor naturale și clauzele obligatorii ce urmează a fi introduse în contractele încheiate pe piață în condiții reglementate; metodele de calcul al fluxurilor efective de gaze naturale pe piața gazelor naturale, volumelor de gaze naturale procurate de participanții la piață în conformitate cu contractele încheiate, metodele de evidență a cantității de gaze naturale la punctele de intrare și de ieșire ale rețelelor de transport al gazelor naturale; procedurile și metodele de evidență a tranzacțiilor efectuate; procedura de efectuare a notificărilor fizice de către participanții; procedurile și metodele aferente stabilirii și menținerii bazei de date pentru necesitățile pieței gazelor naturale;

procedurile și metodele aferente achiziției serviciilor de sistem și cele aferente achiziției gazelor naturale pentru acoperirea consumului tehnologic și a pierderilor de gaze naturale în rețelele de transport și de distribuție; drepturile și obligațiile participanților la piața gazelor naturale, inclusiv obligațiile participanților la piața gazelor naturale în legătură cu echilibrarea; metodele de calcul al dezechilibrelor cantitative provocate de participanții la piața gazelor naturale și al decontărilor financiare pentru dezechilibrele provocate pe piața gazelor naturale; alte norme necesare pentru organizarea și funcționarea pieței gazelor naturale.

Conform [4] piața gazelor naturale cuprinde toate tranzacțiile de vânzare - cumpărare a gazelor naturale și a altor produse conexe, fiind formată din piața angro și cu amănuntul.

Participanții pieței gazelor naturale sunt: producătorii, furnizorii, consumatorii; operatorii sistemului de transport (OST) și de distribuție (OSD), operatorii depozitelor de stocare; alți utilizatori de sistem. Tranzacțiile de vânzare-cumpărare a gazelor naturale, inclusiv de import sau export, de vânzare – cumpărare a capacității interconectărilor, a altor produse conexe de pe *pieța angro* se efectuează în bază contractelor bilaterale. Practica statelor europene arată că tranzacționarea gazelor naturale pe piața angro (vânzările bursiere) au loc pe piețe centralizate, administrate de un operator al pieței de gaze naturale sau de un operator al pieței de echilibrare, după caz. Drept piețe centralizate pentru gazele naturale pot servi:

- burse de mărfuri, departamente destinate gazelor naturale;
- burse speciale, hub-uri de gaze;
- platforme de operare a pieței de gaze controlate de entitatea de echilibrare.

Exemplu de structură clasică bursieră - punct virtual de tranzacționare (PVT), este prezentat în fig. 3.1

OST, OSD și operatorii depozitelor de stocare sunt participanți specifici la piața gazelor naturale, care au dreptul să participe la tranzacții pe piața angro doar pentru a procura volume de gaze naturale operaționale. OST procură și vând gaze naturale operaționale necesare pentru îndeplinirea funcțiilor de echilibrare în conformitate cu [4], asigurând echilibrarea zonei unice de echilibrare a țării.

Tranzacțiile de vânzare-cumpărare a gazelor naturale la care participă furnizorii și consumatorii finali în vederea satisfacerii consumului propriu se efectuează pe piața cu amănuntul. Punctele de livrare a gazelor naturale pentru contractele de vânzare cu amănuntul sunt locurile de consum ale consumatorilor finali.

În [2] este prevăzut că pentru a facilita liberalizarea pieței gazelor naturale, Guvernul va desemna operatorul pieței gazelor naturale și va dispune crearea pieței centralizate a gazelor naturale. Operatorul pieței gazelor naturale trebuie să administreze piața și să ofere mecanisme de piață și produse eficiente pentru a facilita transparența și solvența pieței angro (piața cu o zi înainte). Conform [4], platformele de tranzacționare, în sensul piețelor organizate pentru desfășurarea

comerțului angro cu gaze naturale sunt operate de operatori ai platformelor de tranzacționare și sunt identificate în prealabil de către operatorul de sistem de transport și aprobate de ANRE. În fig.3.2 este prezentată schema funcțională a PVT.

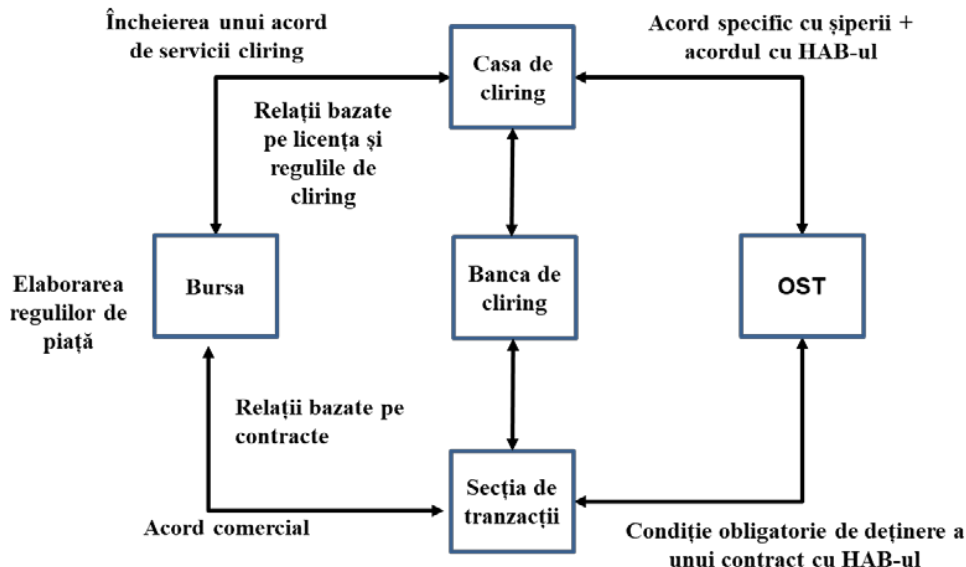

Fig.3.1 Structura bursei clasice a pieței centralizate de gaze naturale.

Ca măsură provizorie, la înființarea unei platforme de tranzacționare și în scopul asigurării echilibrării, entitatea de echilibrare poate crea o platformă de echilibrare separate sau comună în care acționează în calitate de contraparte la toate tranzacțiile în conformitate cu [5].

Operatorul pieței de gaze naturale a Republicii Moldova este obligat să asigure:

- administrarea platformei de tranzacționare, prin introducerea ofertelor în sistemul de tranzacționare, specificarea cantităților de gaze naturale, anunțate pentru vânzare și prețul propus, programarea sesiunilor de licitații online cu respectarea anumitor cerințe;

- interconectarea sistemul informațional local cu platformele electronice ale hub-urilor⁽³⁾ europene de gaze naturale pentru crearea posibilității achiziționării gazelor naturale din piețe externe;

- supravegherea funcționării pieței centralizate de gaze naturale în baza procedurii operaționale specifice, avizate de ANRE, prin urmărirea executării contractelor bilaterale de gaze naturale, informarea și publicarea rapoartelor periodice și a indicilor calculați în baza rezultatelor realizării tranzacțiilor și în scopul stabilirii unor referințe corecte de preț pentru piața de gaze naturale;

- publicarea pe pagina sa web a cantităților ofertate pentru tranzacționare și achiziționate de participanții la piața gazelor naturale, inclusiv pentru acoperirea vârfurilor de consum în perioada rece a anului (pentru echilibrare), a consumului

tehnologic și a pierderilor de gaze naturale în rețelele de transport și de distribuție a gazelor naturale, aferente perioadei de livrare (lună, trimestru, an); evoluția prețului de vânzare/cumpărare a gazelor naturale;

- transmiterea către autoritățile competente a informațiilor cu privire la tranzacțiile încheiate pe piața centralizată a contractelor bilaterale de gaze naturale din fiecare sesiune de licitație.

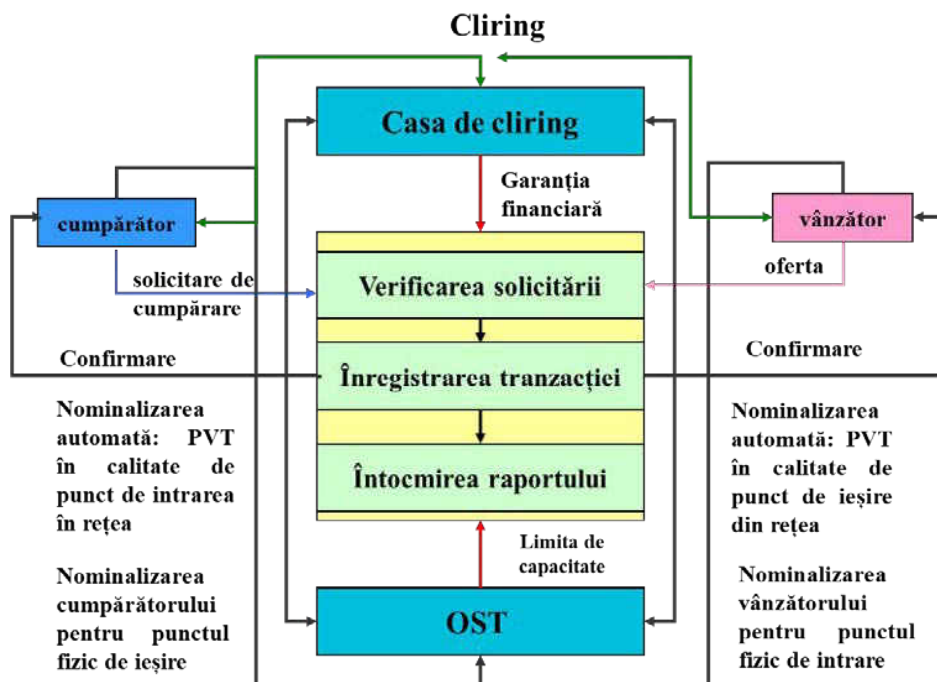

Fig.3.2 Schema plasării și efectuării tranzacției pe platforma de tranzacționare a gazelor naturale.

Bibliografia

1. Legea cu privire la gazele naturale nr. 108 din 27.05.2016.
2. Codul rețelilor de gaze naturale aprobat prin Hotărârea ANRE nr. 420/2019.
3. Hotărârea Guvernului nr.409 din 16 iunie 2015.
4. Regulile pieței gazelor naturale, aprobate de ANRE pe 20.12.2019.
5. Directiva 2009/73/CE din 13 iulie 2009 privind normele comune pentru piața internă în sectorul gazelor naturale și de abrogare a Directivei 2003/55/CE;
6. Directiva 2004/67/CE din 26 aprilie 2004 privind măsurile de garantare a securității aprovizionării cu gaze naturale.
7. Regulamentul (CE) nr. 715/2009 din 13 iulie 2009 privind condițiile de acces la rețelele pentru transportul gazelor naturale și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 1775/2005.

⁽³⁾ hub – întâlnirea mai multor fluxuri fizice de gaze, prin infrastructura de transport aferentă. Virtual hub-ul gazelor este locul în care se fac tranzacții în mod liber, transparent și concurențial prin licitații.